

Toimittaja Risto Jussila. Puh. 040 5119526, sähköposti risto.s.jussila@gmail.com.
Historian Ystävien Liiton kotisivut <http://www.historianyst.fi>. Vammalan Kirjapaino Oy.

Mannerheiminkin jalusta heiluu

■ Kun katselee syksyn historiakirjatarjontaa, nousee väkisinkin esiin ajatus, että suurta suomalaista merkimiestä marsalkka **Gustav Mannerheimia** saa – ehkäpä vihdoin – arvostella. Näin asian pitää ollakin. Arvosteluun on suorastaan velvollisuus, jos ja kun siihen on syytä.

Juhani Suomi on tunnetulla perusteellisuudellaan tutkinut Mannerheimin vaiheita vuodesta 1943 kuolemaan asti vuoteen 1951. Teos *Mannerheim – Viimeinen kortti?* (Sil-tala) tuo esiin hyvin Mannerheimin saavutukset ja myös puutteet. Huomiota herättävät Mannerheimin vitkuttelu ja päättämättömyys, mikä näkyi etenkin hänen presidenttikautensa alkuvuikkoina; hän ei pystynyt päättämään rauhanneuvottelujen aloittamisesta. Mannerheimin heikko terveys tulee myös kirjassa oikeastaan ensimmäistä kertaa esiin.

Suomen tiukkaan ja välillä puuduttavaankin asiatyylisiin on saatu mahtumaan myös hauskoja katkelmia. Väkisinkin rupeaa nauramaan tilannetta, jossa Mannerheim syyskylmällä nousee uimasta Seurasaa-ren rantaan ja tervehtii adjutanttia vähän epäsovinnaisella käden nostolla ja Heil Hitler -tervehdyksellä. Suomi ei mitenkään peittele Mannerheimin pikkumaisuutta ja hienostelua. Jokseenkin ällistyttävältä tuntuu Mannerheimin katkeruus siitä, että hänen omistamansa Kirkniemen kartanonkaan maat eivät säästyneet pakkolunastukselta. Hän oli kaiketi odottanut erityiskohtelua.

Pekka Visuri tarkastelee Mannerheimia sodanjohtajana tutkimuksessaan *Mannerheimin ja Rytin vaikea valinnat – Suomen johdon raikaisu jatkosodan käännekohtassa* (Docendo). Mannerheim teki sodan loppuvaiheissa virheitä: puna-

armeijan suurhyökkäys kesäkuussa 1944 pääsi pahasti yllättämään. Selvä virhe oli myös, ettei hän suostunut siirtämään ajoissa joukkoja Itä-Karjalasta Kannakselle.

Liioin **Markku Jokisipilä** ja **Janne Könönen** eivät käsittele Mannerheimia mitenkään silkkihansikkaila. Heidän teoksensa *Kolmannen valtakunnan vieraat – Suomi Hitlerin Saksan vaikutuspiirissä 1933–1944* (Otava) paljastaa, että vastoin usein kerrottua Mannerheim loi jo 1930-luvun puolivälistä tiiviitä sotilasluhteita Saksaan. Huomiota herättää etenkin hänen läheinen suhteensa Natsi-Saksan kakkosmieheen **Hermann Göringiin**.

On selvää, että vaikka Mannerheimin jalusta heiluukin, ei se kuitenkaan kaadu. Kuten Suomikin muistuttaa, Suomi pystyi rauhaan Neuvostoliiton kanssa vain Mannerheimin avulla. Menestyksestä huolimatta myös kielteisiä puolia on tuotava tutkimuksissa esiin.

Ehkä jossain määrin yllättävää on, ettei uusista Mannerheim-tulkintoista ole juuri noussut porua. Sitäkin yllättävämpää on, että toisenlaisen sotasankarin **Lauri Törnin** elämää kuvaavasta tutkimuksesta on noussut meteliä. **Juha Pohjonen** ja **Oula Silvennoinen** ovat

historiantutkijoiden otteella tarkastelleet Törniä teoksessaan *Tuntematon Lauri Törni* (Otava). Barrikadeille ovat nousseet ne, jotka edelleen ihailevat suuresti Törniä.

Kiistat näkyivät jo kirjan julkistamistilaisuudessa. Arvostelun kohteina olivat etenkin kirjassa esiintyneet virheet. Tekijät myönsivätkin virheet. Samaten kiistaa herätti tutkijoiden tulkinta, jonka mukaan Törni oli jatkosodan jälkeinen SS-mies, kun hän oli Saksassa SS:n koulutuksessa. Tutkijat eivät mitenkään vähättele Törnin sotasansioita. Törni oli syntynyt sotilaaksi, ja hän eli sodalle.

Helsingin Sanomien mielipidepalstalla oli mielestäni hyvä kommentti. Teksti meni jotenkin siihen suuntaan, että kun mies on Suomessa tuomittu maanpetoksesta ja menettänyt upseerinarvonsa sekä sotinut kolmen maan armeijassa, ei häntä tule pitää minään suurena suomalaisena sankarina.

– RISTO JUSSILA

Sanomataloon!

Historian ystävien liitto suunnittelee vierailua Sanomataloon. Tarkoituksena on, että tuore päätoimittaja Kaius Niemi esittelisi Helsingin Sanomien nykytilannetta. Samalla tutustuisimme lehden toimintaan.

Tätä kirjoittaessa vierailun ajasta ei ollut vielä sovittu lopullisesti. Ajatuksena on, että vierailu toteutuisi tammi-kuun loppupuolella tai viimeistään helmikuun alussa. Ystäviä kehoitetaankin seuraamaan liiton sivuja tai soittelemaan. Ryhmän koko lienee parikymmentä henkeä.

Loppukevään tai alkukesän matkakin on jo suunnitteilla. Tällä kertaa vieraillemme lähialueella. Tarkoituksena on kiertää Mälaren-järvi Ruotsissa ja tutustua alueen hienoihin historiallisiin nähtävyyksiin.

Matkasta kerrotaan yksityiskohtaisemmin myöhemmin, kun kaikki palikat alkavat olla koossa. Muistetaanpa kaikkia myös siitä, että helmikuussa ohjelmassa ovat jälleen Suomalaiset Historiapäivät Lahdessa.

Matka nelikulmaisten minareettien ja kuninkaallisten kaupunkien maahan

■ Historian Ystävien kaukomatkan kohteena oli tänä syksynä Marokko, jonne loppulta ilmoittautui niin paljon halukkaita, että kiertomatka järjestettiin kolmelle ryhmälle. Tämä kertomus on ensimmäiseltä matkalta syys-lokakuun vaihteesta. Mukana oli 23 historian ystävää. Matkalla opittiin valtavasti maan historiasta ja nykypäivästä. Kiitos kuuluu erinomaiselle oppaallemmme **Hannu Takalalle** ja myös matkalaisten omille tiedoille.

Maata asuttivat alkuperäiskansana berberit, joiden nimi tulee roomalaisten barbaari-sanasta. Roomalaisten hallitessa Pohjois-Afrikkaa Pohjois-Marokko liitettiin Mauritaniaan provinssiin. Roomalaisten hallintokeskuksena toimi Volubilis.

Kun arabit ja islam valloittivat maan 680-luvulla, se sai nimen Marokko, kaukaisin länsi. Vuoroin arabien ja berbereiden dynastiat hallitsivat Marokkoa aina vuoteen 1912, jolloin Ranska otti maan "suojelukseensa".

Pääkaupunkeina olivat ensin 800-luvun alusta Fés, sitten 1000-luvulta vuoroin Marrakesh ja Fés ja 1600-luvulla vähän aikaa Meknés. Ranskan protektoraatin aikana 1912 alkaen pääkaupungiksi tuli Rabat, ja maassa oli muodollisena hallitsijana sulttaani, josta ryhdyttiin käyttämään nimitystä kuningas. Fésiä pidetään arabipääkaupunkina ja Marrakeshiä berberipääkaupunkina. Maa itsenäistyi vuonna 1956 kuningas **Muhammed V:n** aikana ilman väkivaltaa ja sotia.

Kuningassuku on arabeja, alaouitteja, joiden dynastia on hallinnut Marokkoa 1600-luvulta alkaen. Berberit ovat kuitenkin maassa valtaväestönä, ja nykyisin heitä on noin 70–80 prosenttia väestöstä. Heillä on täysin arabiasta poikkeava oma kielensä ja paljon arabialaista vapaampi oma kulttuurinsa, joka heijastuu myös naisten pukeutumisessa: se on värikästä ja melko vapaata. Arabeja ja berberejä yhdistävä asia on islam.

Suomalaisillekin tuttu

Myös suomalaisten jalanjälkiä voi löytää Marokosta. Ranskan muukalaislegioonassa oli 1930-luvulla mukana suomalainen **Aarne Juutilainen**, "Marokon kauhu", joka taisteli vuoristorossa berbereiden kapinan kukistamisessa. Talvisodassa hän johti joukkoja, kun "Kollaa kesti".

Toinen tunnettu Marokossa työskennellyt suomalainen oli professori **Edvard Westermark**. Hän aloitti sosiaaliantropologiset kenttätutkimuksensa asuessaan Marokon Tangerissa 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkupuolella.

Maassa käytetään arabian ja ranskan kieliä, mutta berberikieltä, jota siis puhuu yli 70 prosenttia väestöstä, ei näe esimer-

kiksi kylteissä tai tienviitoissa. Nykyisin berberinkielistä opetusta pitäisi jo saada kouluissa, mutta paikallisoppaan mukaan ongelmana on resurssipula berberinkielisistä oppimateriaaleista sekä opettajista. Lukutaito onkin maassa varsin huono: noin 30 prosenttia yli 32 miljoonaisesta väestöstä on lukutaidottomia. Koulunkäyntiin eivät vieläkaan hetkellä kannusta sosiaalisen nousun mahdollisuudet, sillä maan koulutetuista nuorista on paljon työttömiä. Työttömyys rajoittaa myös avioliittojen solmimista, ja uusi ongelma maassa onkin noin kolme miljoonaa yli 30-vuotiasta naimatonta naista. Useat heistä voivat olla lukutaidottomiakin, sillä naisista vajaa 60 prosenttia osaa lukea.

Pieniä koululaisia näkyi kuitenkin paljon samanlaiset suuret reput selässään kuin suomalaisillakin alakoululaisilla.

Marokko välitti "arabikevään"

Arabikevään kapinamerkkejä vuoden 2011 alussa oli nähtävissä myös Marokossa. Kuningas **Mohammed VI**, joka oli perinyt vallan isältään **Hassan II:lta** vuonna 1999, katsoi parhaaksi itse esittää luopumista osasta vallastaan ja siirtää sitä parlamentille. Maassa laadittiin nopeasti uusi perustuslaki, josta kansa sai äänestää jo

kesäkuussa 2011. Maassa on vaaileilla valittu parlamentti, mutta edelleen osa puolueista on kiellettyjä.

Nyt näyttää siltä, että uuden perustuslain soveltamisessa ei ole kiirettä. Siihen liittyy myös berberinkielisen opetuksen kangertelu.

Maata voi edelleen pitää diktatuurina. Tuli mieleen ystävällismielinen naapurimme muutama vuosikymmen sitten: jokaisessa kaupungissa ilmestyivät "paikallispoppaiksi" itseään kutsuvat ruskeatakkiset miehet, "hännät", jotka seisovivat linja-automme vieressä pysähdytyämme ja olivat jo odottamassa meitä seuraavassa kohteessa. Oli turvallinen olo, ei pääsyt eksymään.

Kuninkaalla on kymmeniä palatseja eri puolilla maata. Niitä vartioivat santarmit, poliisit ja eri aselajien sotilaat. Paikallisoppaamme mukaan kuninkaallinen ministeriö saa valtion budjetista vuosittain 900 miljoonaa euroa hallitsijan menoihin. Kuningas on myös suuri työllistäjä, sillä mm. palatsit vaativat paljon työvoimaa.

Unescon suojelukohteita riittää

Aloitimme matkamme maan suurimmasta kaupungista Casablancasta, jolle tunnusomaista ovat ranskalaisten rakentamat boulevardit ja valkoiset talot. Sinne rakennettiin myös vuonna 1993 valmistunut maailman toiseksi tai kolmanneksi suurin moskeija, johon mahtuu sisätiloihin 25 000 ja

.....
Matkalaiset Volubilissa.

Otso Kantokorpi (toim.), *Vaivaisukkojen paluu*. Helsinki 2013 (Maahenki)

■ Kuluvan vuoden monipuolisessa tietokirjallisuudessa on yksi mainio kirja jäänyt yllyttävän vähälle huomiolle. **Otso Kantokorven** toimittama artikkelikokoelma *Vaivaisukkojen paluu* on oiva esimerkki siitä, kuinka sinänsä yksinkertaisesta ja arkisestakin aiheesta voi saada aikaan hienon kokonaisuuden.

Teoksessa ei ole pyritty esittämään mitään uusia vallankumouksellisia tutkimustietoja. Sen sijaan kirjalla pyritään muistuttamaan ihmisiä itse aiheesta ja houkuttelemaan tulevaisuuden tutkijoita perehtymään tähän kansantaiteen marginaaliin jääneeseen hauskaan kummajaiseen.

Vaivaisukot jos mitkä ovat todellisia monitieteisyyden edustajia. Ne edustavat kirkkotaidetta, kansantiedettä sekä taide-, kirkko-, sosiaali-, kulttuuri-, talous- ja sotahistoriaakin. Kuten Kantokorpi muistuttaa, ukkojen kautta voi lähestyä monia muitakin aiheita.

Useimmat suomalaiset ovat elämänsä jossain vaiheessa törmänneet jonkin kirkon kupeessa seisovaan vaivaisukkoon. Harva on tullut ajatelleeksi ukon merkitys-

tä sen kummemmin. Vaivaisukkoihin liittyi sosiaalisen avustuksen antaminen; ne keräsivät rahaa vaivaisille. **Seppo Seit-salo** kirjoittaakin, että vaivaisukot toimivat menneinä aikoina peruspalvelun pioneereina.

Vuonna 1852 tuli voimaan kuntalaki. Köyhien asioita hoitamaan määrättiin kuntakokouksen valitsema, yleensä kirkkoheran tai kappalaisen johtama vaivaishoi-

tollitus. Tästä oli sittemmin suora sosiaalipoliittinen jatkumo myöhempiin toimijoihin: köyhäinholautakuntiin, huoltolautakuntiin, sosiaalilautakuntiin ja perusturvalautakuntiin. Vaivaisukot nivoutuivat näin selkeästi perusturvajärjestelmän luomiseen.

Kaikkiaan Suomessa tunnettuja ukkoja on eri aikoina ollut noin 180. Niistä on vielä jäljellä 145. Mukana on myös yksi vaivaisakka. Hän hoitelee tehtäviään Soinissa.

Monia ukkoja on aikojen saatossa pahoiteltu ryöstösaaliin toivossa, ja vietiinpä Raision ukko kappelin seinästä kokonaan niinkin myöhään kuin vuonna 2012. Tämä surullinen tapahtuma sai kuitenkin onnellisen lopun, kun ukko löydettiin toukokuussa 2013 hylätynä ja rapistuneena metsätien varresta Kannuksessa. Ukko saataneen kuntoon jatkamaan työtään.

Toisin kuin hienempi ja arvokkaampi kirkkotaide, ukot ovat useimmiten seisoneet ulkona säiden armoilla. Niinpä niiden kunto on usein ollut vähän niin ja näin. Monessa tapauksessa korjaaminen on valitettavasti jätetty aivan liian myöhäiseen.

Minkälaisia ukkoja Suomesta sitten löytyy? Niitä voi ihailia **Aki Paavolan** ottamissa kuvissa eri puolilta Suomea. Ainakin valtaosa Suomen vaivaisukoista on ikuis-tettu kirjan sivuille. ■

– RJ

ulkupuolelle 80 000 rukoilijaa. Parvella on tilaa 5 000 naiselle. Pinta-alaa tällä Has-san II:n moskeijalla on yhdeksän hehtaaria, josta katettua kaksi hehtaaria. Ranskalaisen arkkitehdin suunnitteleman rakennuksen ypeästi koristettu katto voidaan avata rukouksen ajaksi, jolloin taivas aukeaa kuin suurissa urheilustadioneissa. Yli kahteensataan metriin kohoava nelikulmainen minareetti on lajissaan maailman korkein. Muualla maailmassa minareetit ovat yleensä pyöreitä, mutta Marokossa ne ovat nelikulmaisia.

Moskeijaa rakennettiin kuusi vuotta ja kustannukset olivat noin 500 miljoonaa dollaria. Paikallisten tietojen mukaan kansa maksoi sen lahjana kuninkaalleen, joka on sekä maallinen että uskonnollinen johtaja.

Tässä ensimmäisessä vierailukohteessa opimme myös sunnimuslimien puhdistussäännöt ennen rukoilua: kädet pestään kolme kertaa, sitten suu huudellaan vedellä, otsa kolme kertaa, kasvat kolme kertaa, huudellaan hiukan myös päätä ja korvia ja viimeiseksi pestään jalat. Has-san II:n moskeijassa mahtuu yhtä aikaa peseytymään 1 400 miestä. Naisista ei ollut mainintaa.

Matkamme jatkui Meknésiin, jossa Unescon suojelukohde on mm. sulttaanin hevostalli. Lissabonin maanjäristys vuonna 1755 tuhosi valtavan rakennuksen tasakatot, mutta holvikatot kestivät. Meknès oli myös 1700-luvulla orjakaupan

keskus. Orjatiet kuljivat itään Sansbariin ja länteen Senegaliin. Suola oli tärkeä kauppatavara, ja yksi orja vastasi yhtä kiloa suolaa.

Seuraava Unesco-kohteemme oli Volubilis, vanha roomalaisten kaupunki. Harvinaisen hyvin säilyneet mosaiikit, pylväät ja talojen kivijalat kertovat hyvin roomalaisajan noin 20 000 asukkaan kaupungin elämästä. Harmittelimme sitä, että esiin kaivetut mosaiikit ovat paljaana auringon ja tuulten armoilla. Täällä näimme myös elävänä Acanthus-kasveja, joiden lehdet ovat olleet korinttolaisen pylvään koristemallina.

Fés, 700-luvulla perustettu vanhin pääkaupunki kuuluu myös Unescon suojelukohteisiin. Vierailukohteistamme ehkä vaikuttavin oli nahkaparkitsamo, joka toimi samoin työtavoin kuin nahkaa on käsitelty jo 1200 vuoden ajan. Valtavat kiviset altaat, lemuavat, höyryävät liemet ja puoli-alastomat työmiehet huuhtomassa vuotia oli mieleenpainuva näky. Haju oli melkoinen, ja meille annettiinkin vastalääkkeeksi mintunoksa nenän eteen.

Juutalaisten kiintoisa Marokko-historia

Fésissä kävimme myös juutalaisella hautausmaalla ja pienessä, edelleen toimivassa synagogassa. Ensimmäiset juutalaiset olivat tulleet maahan jo 100-luvulla jkr ja tuolloin myös joitakin berberiheimoja kääntänyt juutalaisuuteen.

1400-luvun lopulla Espanjasta saapui Marokkoon lukuisia inkvisition karkottamia juutalaisia, kun Espanjan **Ferdinand** ja **Isabella** olivat kukistaneet maurit Etelä-Espanjassa.

Juutalaisilla oli aikoinaan Fésissä suuri yhteisö, jolla oli hyvät suhteet kulloiseenkin hallitsijaan. Vasta maan itsenäistyttyä 1956 he alkoivat muuttaa lähinnä Israeliin ja Ranskaan, myöhemmin myös Kanadaan ja Yhdysvaltoihin. Nykyisin Fésissä asuu enää 56 juutalaisperhettä.

Marrakechissä, miljoonan asukkaan kaupungissa, jota nimenomaan berberit pitävät omana pääkaupunkinaan, näimme soukin eli basaarialueen, jossa oli valtavasti pieniä työpajoja. Kaikki myyntiin tuleva myös tehtiin paikalla: taonnat, nahkatuotteet, huonekalut. Kuuluisa Marrakeshin tori oli illalla täynnä paikallisia ja turisteja ihmettelemässä erilaisia esityksiä, kääremeillä ja ilman.

Matka päättyi sieltä mistä alkoikin: Casablancasta, ikivihreän elokuvan kaupungista. Tosin elokuva Casablanca on tehty kulisissa Yhdysvalloissa, mutta se ei ole turisteja haitannut. Yhdysvaltain entinen Marokon-lähettiläs rouva **Kriger** rakentanut vuonna 2004 kaupunkien Rick's Cafe -nimisen ravintolan, jossa turistit käyvät heittäytymässä **Bogartin** ja **Bergmannin** mukana 1940-luvun tapahtumiin. Niin mekin, viimeisenä iltana ennen kotiin lähtöä. "As Time Goes By".

– PIIRJO-RIITTA PURO

KOTIKUNNAN HISTORIA JÄÄ USEIN UNHOLAAN

■ Oman kotipaikan historia jää usein unohduksiin. Ei tule ajatella vanhoja asioita tai sitten mukamas ei riitä aikaa moiseen pohdintaan. Tämä tuli mieleeni, kun Historian ystävien syyskuinen retki suuntautui Lahteen ja sen ympäristöön. Havaitsin, kuinka paljon puutteita minulla onkaan nykyisen kotiseutuni tiedoissa.

En ollut koskaan ennen käynyt retkemme ensimmäisissä kohteissa eli Hennalan kasarmin kupeessa sijaitsevista sotilaslääketieteen museossa ja sotilasmusiikkimuseossa. Vierailu oli todella käymisen arvoinen.

Sotilaslääketieteen museossa mieleeni jäi etenkin mainion oppaamme **Seppo Toivosen** kertoma havainto: suuri osa sodassa kaatuneista ei kuollutkaan itse taistelutentillä. Usein elämänlanka päättyi joukkosidontapaikalla, kenttäsairaalassa tai sotasairaalasaa. Aikaa haavoittumisesta saattoi olla viikkoja tai jopa kuukausia.

Kummankaan museon kohtalo ei ole kaksinen. Ainakin osa sotilaslääketieteen museosta siirretään ensi vuoden jälkeen sotamuseoon Helsinkiin. Sotilasmusiikkimuseota uhkaa lopullinen lakkauttaminen. Kummallakaan museolla ei ole varoja kehittää toimintaa millään lailla.

Koska Hennalan varuskunta on vielä sotilasaluetta, pääsimme tutustumaan pikaisesti alueeseen vain bussin ikkunoista. Tämän

Seppo Toivonen tuntee Hennalan ja sen yhteydessä toimivat museot

Kyösti Toivonen tuntee Hollolan historian ja Birgitta Stjernvall-Järvi Itä-Hämeen kartanot

puutteen korjasi lounas upean Lahden upseerikerhon ravintolassa.

Lahten ja Hollolan menneisyyteen ja nykyisyyteenkin saimme tuhdin tietopakettin todelliselta Hollola-tietäjältä **Kyösti Toivoselta**. Pyhäniemen kartanosta ja Hollolan keskiaikaisesta kirkosta ja kirkkomaasta saimme kuulla tarinoita, joiden sulatteleminen kestää pitkään.

Birgitta Stjernvall-Järvi kertoi Fellmanin kartanon eli nykyisen historiallisen museon vaiheista. Museossa tutustuimme Viipurinäyttelyyn.

Birgitta on erikoistunut Itä-Hämeen kartanoihin ja niiden historiaan. Toivottavasti jonain syksynä pääsemme syysretkelle hänen johdolla tutustumaan tähän aiheeseen.

– RISTO JUSSILA

ITÄ-SUOMEN MAHTAVAT MAAKUNTAHISTORIAT:

Savon historia valmistui

Savon maakuntahistoria valmistui, kun FK Erkki Kinnusen kirjoittama vuosia 1919–1945 käsittelevä V osa valmistui. Maakuntahistorian syntysanat lausuttiin jo 1929. Ensimmäinen osa ilmestyi vuonna 1947, ja tänä vuonna vuorossa oli viimeisenä viides osa. Ensimmäinen osa on kirjoitettu kahteen kertaan ja monista suosituista niteistä on otettu uusia painoksia. Toimituskunnan puheenjohtajana toimi viime vuodet professori **Eino Murtorinne**. Teoksia voi tilata Savon säätiöltä www.savonsaatio.fi.

I Esihistorian vuosituhat ja keskiaika. **Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander, Kauko Pirinen**. 2. uudistettu painos 1988.

II:1 Rajamaakunta asutusliikkeen aikakaudella 1543–1616. **Kauko Pirinen**. 1982.

II:2 Savo suurvallan valjaissa 1617–1721. **Veijo Saloheimo**. 2. painos 2000.

III Savo kaskisavujen kautena 1721–1870. **Kaarlo Wirilander**. 3. painos 2000.

IV Uudistuksiin heräävä Savo 1870–1918. **Hannele Wirilander**. 2008.

V Vastakohtien aika 1919–1944. **Erkki Kinnunen**. 2013.

VI Heimomaakunnasta maakuntien Eurooppaan 1945–2000. Erkki Kinnunen, **Eino Lyytinen, Hannu Soikkanen, Teppo Vihola**. 2006.

VII Savo ja sen kansa. **Pekka Hakamies, Aila Mielikäinen, Anna-Leena Siikala, Marjo-Riitta Simpanen, Matti Räsänen, Riitta Räsänen**. Toim. **Riitta Räsänen**. 2008.

Kuten huomaatte, kuudes ja seitsemäs osa valmistuivat ennen viidettä osaa.

Myös Viipurin läänin historia on pian valmis

1. Karjalan synty. Päätoimittajat **Hannes Sihvo** ja **Yrjö Kaukiainen**. Toimittanut **Matti Saarnisto**. 2003

2. Viipurin linnaläänin synty. **Jukka Korpela**. Toimittaneet Yrjö Kaukiainen ja **Jouko Nurmiainen**. 2004

3. Suomenlahdelta Laatokalle. **Kimmo Katajala, Antti Kujala, Anssi Mäkinen**. 2010

4. Vanhan Suomen aika. Toimittaneet Yrjö Kaukiainen, **Risto Marjomaa** ja Jouko Nurmiainen. 2013

5. osan on määrä ilmestyä keväällä 2014, jolloin sarja on valmis. Se käsittelee autonomian aikaa 1810-luvulta vuoteen 1917. Toimituskunta on sama kuin 4. osassa.

6. Karjala itärajan varjossa. Toimittaneet Yrjö Kaukiainen ja Jouko Nurmiainen. 2010

Kymenlaakson maakuntahistoriakin valmis

Kaksiosainen Kymenlaakson maakuntahistoria ilmestyi syksyllä 2012 Kymenlaakson maakunnan 75-vuotisjuhliin. Kuusivuotinen historiankirjoitushanke alkoi vuonna 2006, ja sen kirjoittamiseen osallistui yhdeksän kirjoittajaa: FL **Risto Hamari**, FK **Timo Miettinen**, FT **Tuomas Heikkilä**, FT **Kari-Matti Piihlä**, professori Yrjö Kaukiainen, dosentti **Kai Hoffman**, dosentti **Pirkko Leino-Kaukiainen**, professori **Martti Turtola** ja FK **Jaana Juvonen**. Sarjaa voi tilata www.kymenlaakso.fi

– MARTTI HÄIKIÖ